

(3) *Non derogat el primero.* Approbat ista lex opinionem Specul. tit. de instrument. edit. §. *compendiosè*, colum. 11. vers. *quid si is*, qui ita intelligit dispositionem l. fin. D. de hæredib. instit. à qua ista sumpta est, volentis primum testamentum non rumpi; et adde l. *eam quam*, C. de fideicommiss. et quæ ibi notat Bald. col. 6. vers. *non quæro*, et vers. sequenti. Et an stet verbo testatoris circa causam ab eo insertam, cur aliquid faciat? Vide textum notabilem, quòd sic, in l. *Divi*, D. de adimend. legat. nisi probaretur testatorem errasse, ut dicit Bart. ibi, argum. dict. l. fin. et vide l. *epistolam*, D. ad Trebell. in princ.

(4) *El testador se mouio.* Expressa illa causa, ut supra: si tamen causa esset in mente retenta, non rumpet primum testamentum, ut voluit Gloss. in dict. l. fin. in gloss. penult. et quid si falsa causa, propter quam testator motus fuit, non fuit expressa in testamento sed coram testibus? Vide per Joan. de Imol. in dict. l. fin. col. 4. volentem, quòd non sufficiat, nisi exprimat coram tot testibus, quot requiruntur ad validitatem testamenti; non enim sufficeret secundum eum, si expressisset coram duobus testibus. Et facit ista lex, ut si institutus majoriam in filium secundum dicat, quia fortuna fuit, quòd non potui eam facere in filium primogenitum; quòd si in hoc fuit errore ductus, quòd retractetur institutio in secundum, et videatur facta in primogenitum: advertet tamen, quia differt casus iste à casu legis hujus, quia in ista lege intervenerat prima institutio, in casu nostro non; sed tacite etiam hic videtur eam facere, argument. l. 3. C. de inoffic. testament. cogita. Et quid si cum filius primogenitus esset extra regnum, secundogenitus publicari fecit illum esse mortuum, cum revera non esset, et ita pater fecit majoriam in secundogenitum, an auferatur ab eo, et detur primogenito venienti? Decides ex notatis per Bald. in l. 1. C. si quis aliq. testat. prohib. et per Bart. in l. fin. D. eod. et cum isto casu majoria non quæreretur fisco, neque secundogenitus sit solvendo interesse, videtur, quòd avocet primogenitus ab eo. Potest etiam induci ista lex, et dict. l. fin. D. de hæret. instit. quòd si pater fecit suum testamentum, et in eo majoriam fecit in filium majorem, etiam ultra tertiam bonorum, et supplicavit Principi, ut confirmaret ejus dispositionem, et postea ignorans, quòd Princeps ad ejus supplicationem jam confirmaverat, faciat secundum testamentum, in quo eidem filio jure majoriæ relinquit tertiam bonorum, quòd per hoc non videatur revocata prima majoria, ex quo intentio ejus erat favendi huic filio, vide consilium Alexandri 105. vol. 4. et quia inducta ad augmentum, non debent operari diminutionem. Et quid si mater fecit majoriam in filium secundum, dicens: quia pater tuus fecit majoriam in fratrem tuum majorem, ut tu possis honeste vivere, facio in te majoriam de talibus bonis: an si pater jam revocaverat majoriam, reducens filios ad æqualitatem, tenebit institutio facta à matre? Et videtur, quòd sic, per textum notabilem juncta glossa communiter ibi approbata in l. si ita legatum sit, D. de condit. et demonstrat. in contrarium videtur ista lex, et quod notat Bart. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. dicens, quòd si testator relinquit aliquid alicui tanquam pauperi, qui in veritate erat dives, sed ignorabat testator, quòd non debetur illi relictum, et facit l. alteri, D. de adim. legat. et ista pars videtur æquior; videas Soc. post Cuma. in dict. l. si ita legatum, et cogita latius super hoc.

(5) *Que fizo en el.* Nota multum istam legem, nam dicta l. fin. D. de hæredib. instit. à qua sumpta est, tantum dicit de legatis, in secundo testamento relictis, et Joan. de Imol. ibi col. 3. tenet contrarium, imò quòd legata in primo testamento relictæ non debeantur; movetur ex dictis Bart. in dict. l. si jure, D. de legat. 3. et per illam textum à contrario sensu; et quia in dubio non videtur fuisse mens testantis de gravando hæredem duplici onere l. Titia cum, §. qui invitata, D. de legat. 2. refert tamen, quòd Bald. ibidem voluit, quòd etiam legata primi testamenti debeantur, dum dixit quòd secundum testamentum ex causa falsa finali factum, non rumpit primum, sed onerat hæredem scriptum in primo ad novam præstationem legatorum etiam secundi; sed quòd prima pars, secundum eundem Joan. de Imol. imò quòd legata ex primo non debeantur, videtur sibi æquior et verior, licet secundum eum, non sit sine dubitatione propter auctoritatem Bald. Tene ergo menti istam legem Partitarum expressè decidentem, legata primi testamenti debent.

(6) *En el segundo.* Limita, et intellige, nisi præfactio falsi testamenti etiam concerneret legata in secundo testamento relicta, nam tunc, si alia legata essent in magna quantitate, non deberentur; licet aliud esset, si essent modica, argum. l. si filie, D. de legat. 3.

Si verò falsa causa tantum concerneret institutionem, et non legata, tunc indistinctè deberentur, secundum Bart. in dict. l. fin. D. de hæredib. instit. idem tamen Bart. in l. demonstratio, §. quod autem, D. de condit. et demons. videtur indistinctè limitare dictam l. fin. quòd ita demum procedat, si relicta essent modica: et secundum hoc videtur de mente Bartoli fuisse, quòd legata primi testamenti omnia deberentur, ut tetigi in glossa superiori. Joan. de Imol. tamen in dicta l. fin. col. 6. videtur inclinere, quòd ex quo testator non apposuit præfactionem circa legata secundi testamenti, quòd illa indistinctè debeantur, argum. l. unic. §. si autem ad deficientis, C. de caduc. tollend. et quòd hoc videtur verius de jure, licet primum sit æquius, supposita opinione, quòd debeantur utraque legata.

LEY XXII.— Por quales razones el testamento que fue fecho primeramente, non se desataria por otro que fiziessen despues.

Razones señaladas y a, por que maguer el testamento postrimero sea fecho acabadamente, non se desataria por ende el otro, que ante fue fecho. E la primera es, quando el padre fiziessa el testamento, en que estableciesse por herederos los hijos que descendiesen del: ca si despues fiziessa otro testamento, e non fiziessa mencion del otro primero, non se desataria por ende el que ante ouiesse fecho, assi como de suso diximos (1). La otra es, quando el testador dize assi: Este mio testamento, que agora fago, quiero que vala para siempre, e non quiero que vala otro testamento, que fuesse fallado, que ouiesse fecho ante deste, nin despues. Ca si acaesciesse, que este atal mudasse su voluntad, e fiziessa otro testamento, non quebrantaria porende el otro, que ouiesse ante fecho; fueras ende, si el testador dixesse en el postrimero testamento señaladamente (2), que revocava el otro, e que non tuiesse daño (3) a aquel testamento que agora fazia, las palabras que dixera en el primero (a). E otrosi dezimos, que si algun ome fiziessa su testamento acabadamente ante siete testigos, en que estableciesse por su heredero algun ome extraño (4), si despues desto fiziessa otro testamento ante cinco testigos (5) (b), en que estableciesse por su heredero algun su pariente, atal, que si el muriesse sin testamento, heredaria lo suyo por derecho; estonce el testamento postrimero valdria (6), e non el primero, maguer fuesse fecho acabadamente.

(a) Debe tenerse presente que no siendo el testamento otra cosa que la última voluntad del testador, prevalecerá entre varios testamentos, el que contenga la última voluntad, si fueren contradictorios, y si no lo fueren valdrán todos.

(b) Véase con atencion la glosa de Gregorio Lopez, y acerca del número de testigos nuestras notas 2.ª y 3.ª á la L. 1 de este título.

LEY XXII.— Si in primo testamento sunt instituti descendentes, vel apposita clausula, quòd testamentum postea factum non valeat, non rumpit primum testamentum per secundum, nisi in eo de primo, et de clausula mentio fiat: sed si per secundum cum quinque testibus factum ab intestato successurus instituatur consanguineus, infirmatur per us solemniter factum, in quo extraneus extitit institutus. Hoc dicit.

(1) *De suso diximos.* Et supra eod. l. 8.

(2) *Señaladamente.* Adde l. si quis in principio testamenti, D. de legat. 3. non ergo sufficeret, quòd diceret in genere: Non obstante quocumque testamento. Neque etiam requiritur, quòd individualis expressio de hoc fiat, sed sufficit specialis, dicens: Non obstante quocumque clausula derogatoria, hujus ultimi testamenti dispositionem valere volo, et ita est de mente Bart. in dict. l. si quis, in princ. et tenet Paul. de Castr. in l. si mihi, et tibi, §. in legatis, D. de legat.

1. ubi Socin. dicit istam esse communem opinionem, quæ approbatur per istam legem Partitarum. Tene tamen unam generalem conclusionem, quòd ex quibuscumque conjecturis iudici constare possit, quòd testator voluit secundum testamentum prævalere, quòd tolletur primum, etiamsi secundum esset simpliciter factum, non faciens mentionem magis expressam de clausula derogatoria in primo testamento expressa; hoc ideo, quia tota hæc materia fundata est in præsumptione voluntatis testatoris, ita tenet Socin. dicens, ita esse de mente omnium Doctor. in dict. §. legatis, col. fin. ex qua conclusionem deducitur secundum eam, quòd si post lapsum decem annorum factum fuerit secundum testamentum, præsumitur testatorem velle illud prævalere, secundum Bald. et modernos in l. sancimus, C. de testam. Et idem si post primum testamentum intervenissent graves inimicitie inter testatorem et hæredem, argum. l. 3. D. de adimend. legat. et idem si diceret, quòd volebat, secundum valere, et quòd contenta in eo sortiantur effectum, secundum Bald. in quodam concilio incipienti, reperitur, quod quidam dixit. Refert, et sequitur Socin. in dict. §. in legatis, ubi etiam dicit, quòd idem esset, si dixisset, quòd volebat secundum testamentum esse præcisum, allegat Jacob. de Rave. in l. omnes populi, D. de justit. et jur. et Abb. in cap. ex parte, de rescript. D. his tamen duobus ego dubito, saltem attentis verbis hujus legis, quæ vult in specie fieri debere mentionem de clausula derogatoria; dicit etiam ibi Socin. quòd si in secundo testamento diceretur: Non obstante quocumque testamento sub quibuscumque verbis, etiamsi de eis speciale mentionem facere oporteret, nam hoc sufficeret, ut secundum testamentum præferatur, et ita dicit esse de mente Freder. de Senis, consil. 46. et satis placet, et est de intentione hujus legis: subdit etiam ibi Socin. quòd ad materiam hanc plurimum operatur magna affectatio ad personam institutam in secundo testamento, ad conjecturandam mentem defuncti, juxta id, quod notat Bald. in l. si jure, C. de testam. manumis. et adde, quid si secundum testamentum esset inter liberos, hoc videtur sufficere, etiam absque speciali derogatione primi, ex mente Baldi consil. 22. vol. 1. cujus contrarium, non allegat Baldo in dict. consil. tenet Socin. in dict. §. in legatis, et consil. 165. vol. 2. ubi dicit, non reperiri jure cautum, quòd testamentum inter liberos habeat vim clausulæ derogatoriæ ad præcedentia testamenta, maxime quando præcedens testamentum haberet specialem clausulam derogatoriam: de ista materia latè per Jason. in l. sancimus, C. eod. et Doctorem à Covarrubias in rubric. de testam. part. 2. fol. 10. cum multis sequent. et procedit, quod in ista lege habetur, sive præcesserit unum testamentum habens clausulam derogatoriam, sive plura testamenta, ut notat Bald. in autent. hoc inter liberos, C. de testam.

(3) *Daño.* Vide Socin. de istis verbis, et similibus, in dict. consil. 165. vol. 2. col. 5. cum aliis sequentibus, et omnino per eundem Socin. consil. 2. vol. 3. ubi vide, an sufficiat, si de hoc per aliqua verba testatoris mentaliter colligatur, licet non ita exprimat: et eundem consil. 57. col. 2. eod. vol. Et quid si in secundo testamento sit appositum juramentum? Vide Socin. consil. 55. vol. 5. col. 2. et Alex. consil. 134. vol. 1. et adde in materia Alex. consil. 7. et consil. 44. vol. 4.

(4) *Estráño.* Non ergo procedit ista lex, si in primo testamento essent instituti venientes ab intestato, quod etiam tenet Alex. in l. hac consultissima, §. si quis autem, C. eod. ad fin. de qua ista lex sumpta est, licet Paul. de Castro aliàs voluerit consil. 327. vol. 1. incipit. *dubium facit in suprascripto puncto, etc.* et facit ista lex ad questionem, quod si pater in testamento fecit majoriam in filium, qui postea pœnitentia ductus, in secundo testamento revocat majoriam, et instituit æqualiter filios suos, præterito tamen filio majore in quem fecerat majoriam, vel nepote ex filio majore, si filius erat mortuus, quòd non censetur revocata majoria, ex quo ex secundo testamento non potest hæreditas adiri de jure civili, ut dixi supra l. proxim. et sic non est revocatum primum, Gloss. et Bart. in l. si filius qui in potestate, D. de liber. et posthum. et ad intellectum hujus l. qualiter procedat, et latiore declarationem, videas ibi per Alexand. Sed juxta hoc pone, quod quis fecit majoriam per testamentum in filium suum majorem virtute facultatis regiæ; postea in alio testamento facit aliam majoriam in alium filium sine licentia Principis, an per hoc videtur revocata prima majoria? Et videtur, quod sic, ex quo virtute legis potuit facere majoriam in secundum filium in tertia et quinta bonorum, et præsumitur ex secunda constitutione majoriæ, quod voluit revocare primam, ut filii minus læde-

rentur, neque est verosimile, quod filios vellet duplici onere majoriæ gravare argum. cap. mandatum, de rescript. et l. navis onustæ, D. ad leg. Rhod. de jactu.

(5) *Cinco testigos.* Hodie parum utilitatis in hoc haberet dispositio hujus legis, cum per l. Ordin. tit. 2. lib. 3. hodie jam non requirantur septem in testamentis, sed sufficiat numerus quinque testium, vel trium cum tabellione: posset tamen fortè practicari, quando in primo testamento solemniter secundum solemnitatem dictæ l. Ordin. vel l. 3. Tauri, in primo esset institutus extraneus, in secundo autem venientes ab intestato coram quinque testibus, etiam non vicinis, et sine tabellione, quod est notandum; vel etiam si primum testamentum esset factum coram septem testibus, et non vicinis; cum et illud teneret etiam hodie, dicta lege Ordinationi non obstante, quæ imò potius permittit, cum non velit tollere dispositiones harum legum; imò expressè in fine dicit, quòd valeat testamentum cum bonis testimoniis, id est, cum numero septem testium, si testator nolit servare dispositionem dictæ legis quæ permittit cum tabellione, vel si minore numero testium ut ibi habetur: si enim in primo ita solemniter cum septem testibus institueretur extraneus, et in secundo instituerentur venientes ab intestato coram quinque testibus, etiam non vicinis, et etiam si tabellio haberi poterat, tenebit secundum ex dispositione hujus textus, et tolletur primum, quod nota bene; et sic adhuc, quod in ista lege disponitur, poterit esse magnæ utilitatis, debet enim dicta lex Ordinationi, et Tauri restringi, et limitari secundum dispositionem juris communis, argumento regulæ l. si servi vestri, C. de nozal. action.

(6) *Valdria.* Non ut testamentum, sed ut intestati voluntas, ut in dict. l. hac consultissima, §. si quis autem, et debeantur legata in hoc secundo testamento relicta, secundum Bald. in dict. §. si quis autem. Sed quid si in primo testamento facta repetitio fideicommissi ab intestato, numquid facit valere fideicommissum in primo testamento relictum, ex quo per istud testamentum secundum minus solemnem, quo sunt instituti venientes ab intestato, res est redacta ad causam intestati? Dic, quod non, quia facta testatoris primum testamentum corrumpit cum omnibus clausulis suis; illa enim clausula subintelligitur, nisi testator pœnituerit, ut dicit Bald. in l. eam quam, col. 5. C. de fideicommiss. post Jacob. de Aret. et Nicol. de Matha. allegat. l. eum qui, §. fin. D. de his que ut indigni.

LEY XXIII.— Como el testamento postrimero deue ser fecho acabadamente, para poder desatar el otro, que fuesse fecho ante.

Acabadamente auiendo algund ome fecho su testamento, si despues desso, queriendolo reuocar, començasse a fazer otro, e non lo acabasse (1) por algun embargo quel auiniesse, o por otra razon, non se embargaria porende el testamento primero. Ca derecho es, quel testamento que es fecho acabadamente ante siete testigos (a), que non se desate por otro, que non fuesse cumplido. Pero si alguno hubiesse fecho testamento acabado, en que dexasse a otro por su heredero, que non fuesse su hijo (2), nin de los que descendiesen del, e despues dixesse (3) ante cinco (b) testigos: Quiero que fulano, que era escrito en el testamento por mio heredero, que lo non sea, porque non lo mereces, porque me fue desconociendo, e erro contra mi: ca por tal razon (4), o por otra semejante della, que despues el testador assi dixesse, pierde (5) el heredero la herencia del finado, e deue ser del Rey (c); pues que el testador non quiso, que la ouiesse aquel que establecio por heredero, por el yerro que auia fecho, e non dexo en su testamento otro heredero, que heredasse lo suyo. Mas si otro ouiesse dexado por heredero (6) en su testamento en lugar de aquel, deuelo esse auer, e el Rey (d) non a y ninguna demanda.

(a) (b) Acerca del número de testigos que intervienen en los testamentos, véanse nuestras notas 2.ª y 3.ª á la L. 1 de este título.

(c) Debe ser y es del Estado, no del Rey; mas el Estado es el último que hereda, pues solo tiene derecho á los bienes de los que muriendo intestados no dejan personas capaces de suceder con arreglo á las leyes vigentes. Véase la L. 13, tít. 5, lib. 3 del F. R., la L. 1, tít. 22, lib. 10 de la N. R. y la ley de 16 de mayo de 1833 sobre adquisiciones á nombre del Estado.

(d) El Estado.

LEX XXIII.—Per secundum testamentum imperfectum non rumpitur primum; sed si aliquis de non descendentibus est in primo institutus, postea coram quinque testibus testator dicat: Nolo eum meum heredem esse, quia ingratus, vel contra me erravit; vel similia, perdet institutum hereditatem, et applicatur Regi, nisi ejus locum alium instituat in suo testamento, quia tunc subrogatus erit hæres. Hoc dicit.

(1) *Acabasse*. Intellige, sive imperfectione voluntatis, ut in l. *si is qui*, D. de testam. sive imperfectione solemnitas, ut in l. 2. D. de injust. rupt. et in §. *posteriore*, cum sequent. *Instit. quib. mod. testam. infirm.* Sed an teneat testamentum ad pias causas, etsi sit imperfectum ratione voluntatis? Bald. in repetit. l. 1. colum. 48. C. de sacrosanct. eccles. vers. *super 7. questione*, tenet, quod non; quia esset ridiculum dicere quod pro parte quis decebat testatus, et pro parte intestatus, seu quod decebat, quis semitestatus. Bart. verò in l. *in testamento*, D. de fideicom. libert. tenuit contrarium, et etiam Joan. de Imol. in l. *si is qui*, D. de testam. et Abb. in cap. 1. de success. ab intestat. et hoc videtur verius, intelligendo, prout prædicti Doctores intelligunt, quando dispositio ad pias causas fuit perfecta, utpote, si jam testator ad alia legata transivit, prout exemplificat Abb. in dict. cap. 1. et tradit Decius cons. l. 139. Et fortè idem dicendum videtur in dispositione inter liberos, secundum Abb. ubi supra, quod limitandum videtur, secundum Joan. de Imol. in dict. l. *si is qui*, nisi dispositio inter liberos posset inducere scandalum propter inaequalitatem, quia tunc non tenebit dispositio imperfecta ratione voluntatis, etiam inter liberos; quod est bene notandum: vide ibi per eum.

(2) *Su fijo*. Istud verbum non est in l. *hereditas*, C. de his quib. ut indign. de qua ista sumpta fuit; et ideò hic ponitur, quia ad auferendum hereditatem filio instituto, non sufficerent verba, de qua in ista lege, cum exprimenda sit causa ingratitude, et talis, que sit de illis 14. de quibus in authent. ut cum de appellat. cognoscit. cap. *aliud quoque capitulum*, collat. 8. et l. 4. tit. 7. infra ead. *Partit.* Item, quia exheredari non potest filius in codicillis, seu extra testamentum, ut in l. *hereditatem*, C. de codicill. et in §. *codicillis*, *Instit. de codicill.* Item quia filius rectè exheredatus habetur pro mortuo, ut in l. 1. §. *si pater emancipatus*, D. de conjungend. cum emancipat. liber ejus, unde non succedit filius, sed alii venientes ab intestato; vide per Bart. ibidem, et in §. *si pater in potestate*, et facit etiam quod habetur in authent. *hoc inter liberos*, C. de testam.

(3) *Dixesse*. An sufficiat, quod testator dixerit, etsi nihil probetur ab hærede? Ista lex vult, quod sic, licet Marti. Silla. relatus ab Alberic. in l. *hereditas*, C. de his, quib. ut indign. aliud voluerit.

(4) *Razon*. Innuit exprimentam esse causam, ut procedat quod in ista lege habetur, et hoc tenebant aliqui Doctores antiqui; Odofred. verò dicit, quod institutio hærede extraneo, non est necesse, quod causa exprimatur, et sufficiat, quod testator eum dicat demeritum, vel indignum; quod etiam tenet Alberic. in dicta l. *hereditas*, C. de his quib. ut indign. et idem tenet ibi Bald. dicens, quod non est necesse, quod causas inimicitie exprimat: potest enim in hoc judicare ex animi sui motu, quia in re propria quilibet est moderator et arbiter l. *in remandata*, C. mandat. quod etiam sequitur ibi Alex. col. 1. et satis probatur in illa lege *hereditas*, quinimo (ut declarat ibi Paul. de Castr.) ex eo solo, quod dixisset hæredem non mereri, vel esse indignum, absque eo quod dicat, et per hoc nolo eum habere hereditatem, sufficit, quia tacite videtur hoc dixisse; licet ista duo possint stare, quod et ille non mereatur, et sit indignus, et nihilominus testator voluit ipsum habere; sed dicit, quod hoc non præsumitur, ut patet in illo textu; et satis mihi ista placent: neque obstat ista lex, nam gratia exempli plenius exprimit, non ut velit omnia hæc verba hic posita esse necessaria, ut hereditas auferatur velut ab indigno; et hoc idem vult ista lex dum dicit: *Ca por tal razon, o por otra semejante, etc.*

(5) *Pierde*. Ex hoc verbo innuitur, quod hæres adivit hereditatem in casu hujus legis, facit l. *facto*, §. *Julius*, D. de vulg. et pupillar. Et quid si hæres non adisset? Dic. quod si repudiaverat, idem est dicendum, quia videtur hoc fecisse in fraudem fisci, et sic habetur pro adita, ut D. *ad Sillan*. l. *si sequens*, cum ibi notatis. Sicutem non adivit, quia mortuus est ante aditam hereditatem, tunc, quia cessat ratio prædicta de fraude, portio sua accrescit cohæredi, secundum quod declarat Paul. de Castr. in dict. l. *hereditas*; vel si non haberet cohæredem, hereditas veniret ad venientes ab intestato; neque veniret ad fiscum, cum non sit hæres, à quo possit auferre.

(6) *Hereditero*. Idem dic, si testator protulit dicta verba favore venientium ab intestato, nam tunc non applicaretur fisco, sed per fideicommissum esset illis restituenda, l. *peto*, in princ. D. de legat. 2. Paul. de Castr. in dict. l. *hereditas*; et idem si constat quod protulit dicta verba favore cohæredis: et istis casibus non potest hæres, ita à testatore judicatus indignus, detrahere quartam, cum restituit per fideicommissum, ut vult idem Paul. de Castr. ibi sub dubio fortè.

LEY XXIV.—Como se desata el testamento, quando el fazedor del rompe la carta en que era escrito, o quebranta los sellos.

Quebrantando a sabiendas el fazedor del testamento alguno de los sellos (a) de la carta, en que ante ouiesse fecho su testamento en escrito, o tajando algunas de las cuerdas (b), o rayendo las señales (1) que ouiesse fecho en la carta el Escriuano publico, o rompiendo-las, desatasse (2) el testamento por ello. Pero si fuesse prouado, que alguna destas cosas sobredichas auiniesen en la carta del testamento por ocasion, e que non fuesse fecho a sabiendas, non se embargaria el testamento porende.

(a) Como hoy no se usan sellos debe entenderse si el testador rompiere ó borrase las firmas.

(b) Hoy sería rompiendo las obleas ó lacres.

Estos serán modos de inutilizar el testamento cerrado, pues este queda en poder del testador, mas no se inutilizará así el testamento abierto ó nuncupativo, porque este queda en el protocolo del escribano, y el testador solamente tendrá una copia, si la quiere.

LEY XXIV.—Si testator consultè frangit chartam, vel chordulam, aut sigillum testamenti, vel radat signum notarii, infirmatur testamentum, nisi probetur casu fuisse factum. Hoc dicit. Habuit ortum à l. pen. C. de testam.

(1) *Señales*. Adde l. *ad testium*, §. *si signa*, D. eod. et in hoc videtur ista lex velle, ut procedat ejus dispositio, etiam in testamento nuncupativo, prout etiam voluit Paul. de Castr. in l. *nostram* D. eod. Angel. tamen ibi, quem sequitur Alexandr. tenet contrarium, quia licet testator amoveat, vel rumpat signum tabellionis positum in testamento nuncupativo dato sibi à tabellione, cum tamen remaneat aliud originale apud tabellionem non ruptum, non videtur revocatum testamentum, per textum in l. fin. D. de his quæ in testam. delent. et ad istam legem Partitarum potest responderi, quod testamentum fuit in scriptis, et nullum aliud erat, vel ruptum fuit ipsum originale, quod solum erat apud notarium, quando erat testamentum nuncupativum.

(2) *Desatase*. Sed an ipso jure, vel ope exceptionis? Vide Bart. in l. 1. §. fin. D. de his quæ in testam. delent. et vide de materia hujus legis notabile consilium Oldral. 144. In legatis verò contentis in testamento, dic, quod ex eo, quod simpliciter noluit valere, videatur revocare, secundum Alber. in l. *sancimus*, C. eod. de testam. Intellige tamen, ut habetur in l. *militis*, §. *veteranus*, D. de testam. milit. et per Alex. in prædictis consil.

LEY XXV.—Como todo ome, fasta el dia de la muerte puede mudar su testamento, e fazer otro.

La voluntad del ome es de tal natura, que se muda en muchas maneras: e porende ningun ome non puede

fazer testamento tan firme, que lo non pueda despues (1) mudar, quando quisiere, fasta el dia que muera; solamente, que sea en su memoria, quando lo camiare, e que faga otro acabadamente.

LEY XXV.—Quantumcumque firmum sit testamentum, potest testator illud revocare, et aliud condere. Hoc dicit.

(1) *Despues*. Nota bene verba hujus legis, quæ bene faciunt pro dictis Bartoli in l. *Si quis in principio testamenti*, penult. et fin. col. D. de legat. 3. quod non sit modus aliquis datus à jure, quo testamentum non possit mutari, vide ibi; non ergo procedet cautela, de qua per Cepol. numer. 117. in suis cautelis.

LEY XXVI.—Que pena deve auer aquel que embarga a otro, que non pueda fazer testamento (a).

Malamentè yerran algunos omes, embargando a las vegadas a otros, que non puedan fazer testamento. E porende es guisado, que non finquen sin pena aquellos que lo fizieren. Onde dezimos, que qualquier que tal embargo fiziere a otro, que deve perder el derecho (1), que deve auer en los bienes de aquel que destoruo, en qual manera quier que los deuiesse auer. E aquello que el perdiere por esta razon deve ser de la Camara del Rey (b). E esta pena deve auer, por el gran yerro que fizo a Dios, e por el atreuimiento, e el tuerto que faze al Señor de la tierra, e al alma del finado (2), e a todos los otros omes, en dar mal exemplo de si.

(a) Ley 2, tít. 24, lib. 3 del F. R.—L. 2, tít. 30, lib. 1, de la N. R.

(b) De la Hacienda pública.

LEY XXVI.—Prohibens aliquem testari, perdit jus, quod et testatoris bonis erat habiturus, et Regi applicatur. Hoc dicit.

(1) *Deve perder el derecho*. Concordat cum l. 1. respons. D. *si quis aliquem testar. prohib.* et in l. 2. C. eod. et de practica hujus materiae vide notata per Bart. in l. fin. D. eod. et adverte, quod et ultra istam pœnam puniunt prohibens extra ordinem, ut voluit Gloss. et Bart. in dict. l. 1. si tamen intervenit violentia, tunc pœna ordinaria de vi publica, vel privata, l. *qui dolo*, §. fin. D. ad leg. Jul. de vi public. et l. 1. D. ad leg. Jul. de vi privat. et tenet. Guilliel. de Bug. Paul. et Alex. in dict. l. 1.

(2) *Al alma del finado*. Fit enim gravis offensa ei, qui vult testari si prohibeatur, ut in l. *testamenti*, C. de inoffic. testam. propter quam potest exheredari, ut habetur, et est hodie una de 14. causis exheredandi, ut l. 4. tit. 7. infra ead. *Part.*

LEY XXVII.—Que razones mueuen los omes, a embargar a los otros que non fagan testamentos; e quantas maneras son deste embargo.

Vanas, e malas razones mueuen a los omes a las vegadas, a embargar a otros, que non fagan sus testamentos. Ca algunos y a dellos, que fazen esto, porque los hayan establecidos sus herederos en sus testamentos, e veyendo que quieren fazer otro testamento, embargan que lo non fagan, nin cambien (1) aquel que anian ya fecho. Otros y a (2), que son tan propincos, que atiendan de heredar los bienes de sus parientes, si acæsciere que mueran sin manda; e porende embarganlos, que non lo puedan fazer. Otros y a, que maguer (3) consientan que faga testamento, con todo esso quieren que lo ordene a su guisa, e a su plazer. E este embargo fazen en muchas maneras, assi como faziendo fuerça (4) a aquellos mismos que quieren fazer sus tes-

tamentos, de guisa que los non pueden fazer. E otros y a, que amenazan los Escriuanos, e a los testigos, con quien lo han de fazer, en manera que non osan venir a aquel que quiere fazer su testamento de lo suyo. E porende mandamos, que qualquier que embargasse a otro en alguna destas maneras sobredichas, o en otra semejante dellas, sil fuere prouado, que pierda (5) el derecho que podia auer en los bienes de aquel, a quien fizo este embargo, en qual manera quier. Empero, si fuerça, nin premia ninguna, nol fiziesse, mas rogandole (6) por buenas palabras, lo aduxesse a que non fiziesse testamento; entonce, non perderia lo que deuia auer, o heredar de los bienes del, maguer el otro por su dicho, o por sus palabras, se dexasse de fazer el testamento, o de cambiar (7) el que ante auia fecho. E otrosi dezimos, que si los hijos (8) embargaren al padre, que non faga su testamento, que non puedan despues heredar en los bienes del padre, maguer muera sin manda. Mas si fuessen dos hijos, o mas, e el vno dellos embargasse que non fiziesse el testamento, non los otros; aquellos que lo non embargassen, deuen auer cada vno su parte, e la parte de aquel que lo embargo, deve ser del Rey (a). E esso mismo seria, si el padre embargasse (9) al fijo, que non fiziesse su testamento, de las cosas que lo pudiesse fazer.

(a) De la Hacienda nacional.

LEY XXVII.—Si quis prohibeat aliquem testari, minas testaturo, vel tabellioni, vel testibus ne veniant, inferendo; sive sit filius, sive alius, incurrit pœnam, de qua supra l. proxima: secus si ejus rogaminibus testator testamentum facere omittat. Hoc dicit.

(1) *Nin cambien*. Iste primus casus puniuntur in l. 1. 1. respons. D. *si quis aliquem testar. prohib.* et vide de isto casu per Bart. in l. fin. col. penult. vers. *quarto casu*, D. eod.

(2) *Otros y a*. De isto casu vide per Bart. in dict. l. fin. col. penult. vers. *tertio casu*.

(3) *Que maguer*. De isto tertio casu vide per Bart. ibi, col. 1. super primo, et secundo casu per eum posito.

(4) *Faziendo fuerça*. Videtur velle ista lex, ex hoc verbo, et ex illis, quæ sequuntur, et l. supra proxima, quod si quis cogit aliquem ad se instituendum, vel alium, quod institutio teneat, et auferantur bona ab eo per fiscum, tamquam ab indigno; cuius contrarium tenet Joan. de Imol. in l. 1. column. 4. D. de testam. per Gloss. ibi, Imò dicit, quod tunc institutio sit nulla; et movetur, quia liberum debet esse arbitrium et voluntas testantis, ut in l. 1. cum similib. C. de sacrosanct. eccles. et quod exactio interveniens annullat actum ipso jure, sicut et aliàs annullat matrimonium, eo quia debet ibi esse plena libertas, ut in cap. *cum locum, de sponsalib.* l. 1. C. de sacrosanct. eccles. et pro hoc dicit videri esse casum in l. *qui testamento*, §. fin. D. de testam. ubi dicit, quod coactio facta testibus reddit testamentum nullum; multo ergo erit hoc à fortiori, si sit facta testatori: et hoc etiam tenet Jason. in l. 1. C. *si quis aliquem testar. prohib.* Doctores tamen in l. 1. eod. ut et ipsi referunt, volunt contrarium; imò, quod tali etiam casu veniat fiscus, auferens hereditatem, ut ab indigno, et sic, quod institutio tenuerit, l. *ex facto*, §. *Julius*, D. de vulg. et pupillar. Et idem volunt istæ leges Partitarum, ut prædixi, et fortè etiam de jure communi non procederet dictum Imolæ, cum non reperitur expressum, institutionem vi, vel metu factam esse ipso jure nullam, et quia l. *qui testamento*, §. fin. per eum pro casu allegata hoc non probat: et dissimile est vim fieri testibus, vel testatori; nam testes metu perturbati præsumit lex eos non intelligere, quæ agantur; et ideo statuitur, si vi detinentur, non valere testamentum; testator verò, licet coactus, intelligit tamen, quod agit, et coacta voluntas, voluntas est regulariter, ut in cap. *merito*, 13. quæst. 1. et cap. *Abbas*, et cap. *ad audientiam de his quæ vi, met. caus.* undè dicit Bald. in l. 3. §. *sed si quis*, C. comm. de legat. col.